

Teinetus ja tallitus

TALLINNAS,

Pagari uul. nr. 1

Teinetaja kõnetunnid

kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Ülemjuhataja staabi väljaandel.

Tellimise hind kätte-
saatmisega: Iga 10
numbril eest 5 marka.

Kuulutuste ja teada-
annete hind: Iga kor-
pusrea eest 50 penni.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.

№ 36

Laupäeval, 22. novembril 1919.

I. aastakäik.

Siisukord.

Ametlik osa:

1. Ühendused.
2. Väljawõttes Sõjawägede Ülemjuhataja päewakästudest.
3. Sõjaministri päewakäst nr. 72, 73.

Üleüldine osa:

1. Raastused sõjas enne ja nüüd. (Dr. G. Bodart)
2. Seisukord meie väerindadel.
3. Saksa kapitulatsioonid põhjustel 11. novembril 1918.
4. Ludendorffi sõjamälestused.
5. Segateated.
6. Kuulutused.

Ametlik osa.

Ühendused.

Räsub Wabariigi sõjawägebele

Nr. 233.

Tallinnas, 18. novembril 1919.

§ 6. Ratsapolkude tagawara diviisijeniist wahtmeisirikid Johannes Sintelmann ja Kristjan Letenberg ja wanem alamohwitser August Schiller ühendatakse ohwitseri asetäitjateks, 13-st novembrist f. a. arwates.

§ 7. 5-da jalawäe polgu juntrud Karl Tuwistene ja Jaan Soe ühendatakse ohwitseri asetäitjateks, esimene 16-st jaanuarist ja teine 9-st aprillist f. a. arwates.

§ 8. Räst Wabariigi Sõjawägebele 12-st augustist f. a. nr. 143 § 1 muudetakse järgmiselt: leitnant Eduard Neys ühendatakse Wabaduse sõjas paljudes lahingutes ülesnäidatud isedraalaste wägi- ja tangelasetegude eest alamkapteniks, wanusega 15-st maist 1919 arwates.

§ 9. Räst Wabariigi Sõjawägebele 12-st augustist f. a. nr. 143 § 2 muudetakse järgmiselt: lipnik Aleksander Tilger ühendatakse Wabaduse sõjas lahingutes ülesnäidatud tubliduse ja wahuuse eest alamleitnandiks, wanusega 19-st maist 1919 arwates.

Nr. 234.

Tallinnas, 19. novembril 1919.

§ 1. 3-da jalawäe polgu ülem kapten Jaan R r u n s ühendatakse kiiduwäärt teenistuse eest alampolkownikuks, wanusega 22-st juunist 1919. a. arwates.

§ 2. 3-da diviisi tagawara bataljoni ülem alamkapten Oskar K a u d w e r e ühendatakse kiiduwäärt teenistuse eest kapteniks, wanusega 19-st novembrist 1919 arwates.

Sõjawägede Ülemjuhataja,
Kindralstaabi Kindral-Major Laidoner.

Väljawõttes sõjawägede ülemjuhataja päewakästudest.

Nr. 740.

Tallinnas, 15. novembril 1919.

20. okt. f. a. tahtis Pihtwas keegi Wene ohwitser ilma sellekohase lubata õnnu üle piiri sisse tuua, mis-
sugune kaup aga tolliametnikkude poolt kinni peeti. Et õnnu sisse läbi tuua, pööras Wene ohwitser Karwa jaama komandandi lipn. Juuli poole, kes tolliametniku teelu peale waatamata võimaldas õunte üle piiri toomist.

Seesugune komandandi teguviis on oma otsekohesest wõimupiirist üleastumine ja ühtlasi seadusewastane tegevus. Arwesse wõttes aga lipnil Juuli hoolast teenistust sõjawaes ja sissetoodud kauba tähtsusetust, teen temale ainult märkuse.

Ühtlasi tarwitan juhtumist juhtida kõikide wäeüle-
mate tähelepanekut selle peale, et piirwalwes tuleb alati kinni pidada wastawatelt seaduselt ja sõjawaes ülemad kõrwaltealduwisi nendes enestele lubada ei tohi.

Nr. 746.

Tallinnas, 16. novembril 1919.

Arusaamatuste kõrwaldamiseks käjen sõjawäelastele-
tes mitte minu päewakäsu nr. 367. põhjal, waib rebe, pekku eht mõnel muul otstarbel puhtusele on lastud palka ega frondi päewaraha wäeosast äraoleku aja eest mitte maksta.

Nr. 747.

Tallinnas, 16. novembril 1919.

Käjen sõjawaes ja merewäe ametnikkudeks Eesti sõjawaes ainult neid isikuid lugeda, kes Wenemaal kõr-
gema käsuga eht Njuiise Walitsuse kästudega (ВЫСОЧАЙШИМЪ ПРИКАЗОМЪ по Военному или Морскому

ВЪДОМСТВАМЪ ИЛИ ПРИКАЗОМЪ ВРЕМЕННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА АРМІИ И ФЛОТУ üle olid viidud teenistusse Wene sõjaväkke (maa- eht meremäkke), eht kes minu päevakäsu nr. 450. põhjal tinnitatakse sõjaväe ametniku kutses.

Рѣши neid isikuid, kes Wene-Jaapani eht Wene-Saksa sõja ajal diviiside eht sellekohaste ülemate poolt said nimetatud ametnikkudeks (заурядъ-военные чиновники ja pärast чиновники военного времени), tuleb lugeda sõjaaegseteks ametnikkudeks. Nende hulka kuuluvad ka need isikud, kes Eesti sõjaväes Saksa okupatsioonil ajal ametnikkudeks said ülenдатud.

Sõjaaegsed ametnikud võivad ametniku kutses tinnitatud saada minu päevakäsu nr. 450. põhjal.

№r. 748.

Tallinnas, 17. novembril 1919.

Рѣгиле on teada, et Eesti Wabariigi Walitsusel on praegu nõupidamised käimas teiste naabririikide walitsustega, et võimalikul korral ühifelt jattata läbirääkimisi rahu asjus Wene nõufogude walitsusega. On arusaadaw, et rahutegemises on kõige rohkem huwitatud meie sõjawägi, kes peale suure ilma sõja lõppu juba aasta aega wahetpidamata on sunnitud suure waenlasega rasket wõitlust jattama. Seda seisulorda tähaw waenlane iga pidi oma kasuks ära tarwitada ja meie sõjawäge lõhkuda, et sel teel meid täielikult oma wõimu alla saada. Tehakse suurt kihutustööd selleks, et rahwawäelasi üles äsfitada ohwitseride ja wäeülemuse wastu, seletades, et ohwitserid olla sõjalõpetamise wastu sellepärast, et peale sõda ei olla neil mingisugust teenistust. Et niisugustele põhjendamata juttudele lõppu teha, teatan kõitidele Wabariigi sõjawäelastele, nii maa kui meremäes, järgmist:

Eesti Wabariigi seaduste järele wõib waenlasega rahu teha ainult Wabariigi Walitsus Asutawa Kogu nõusolemisel. Wabariigi Walitsus teab wäga hästi, kui raske on meil sõda pidada. Ühes sellega teab aga Wabariigi Walitsus ka, et ainult niisugune rahu on wastuwoetatav, mis meie riiklist ja rahwuslist olemasolemist kindlustab ja meie riiki mitte uuesti sõja tallermaaks ei tee ja meid majandusliselt teistest kultuurarahwustest ei eralda.

Wabariigi Walitsus teeb kõit, mis tema jõus on, et sõda lõpetada ja meie noorele riigile ja rahwale rahulist arenemise võimalust anda. Ja wõib tinnistada, et praegusel filmopilgul on meil lootused rahu võimaluse peale rohkem põhjendatud, kui millalgi enne.

Mis aga puutub sõjaväesse, siis on meie sõjawägi omas terwes koosseisus, sõjaväe juhatuselst kuni reameheni, täielikult Wabariigi Walitsuse käsutada, ja mingisugust iseseiswat poliitikat sõjawägi ja sõjaväe juhatus rahu ei ka teistes küsimustes ei aja ja ajada ei tohi.

Jatub selle üle, et Eesti ohwitseridel peale sõja lõppu ei oleks tööd, on täiesti põhjendamata. Eestis on suur puudus haritud jõudubest, ja kui sõda lõpeb ja ohwitserid wäeteenistusest wabaks saawad, siis wõiwad nemad ilma suure waewata leida kohad riigi- ja eraasutustes, kus nemad aineliselt palju paremat tasu wõiwat saada, kui see wäikene palk, mis neile meie noor riik sõjaväe teenistuse eest jõuab maksta. Wõib olla, et peale sõja lõppu ja sõjaväe demobiliseerimist tuleb tööpuudus lihtsõllisel; aga ka see võimalus on ettenähtud ja Wabariigi Walitsusel on sellekohased kawad läbiwõimisel, et niisugust tööpuuduse võimalust peale sõjaväe demobiliseerimist kõrvaldada.

Seda kõite loogu wõttes wõib tinnistada, et need,

selle kõite meie riigis on usaldatud sõja- ja rahuküsimused, kõit saawad tegema, mis nende wõimuses, et sõja tegemust lõpetada. Aga weel ei ole sõda lõpetatud ja sõjawägi peab oma rasket tööd ja wõitlust jattama seni kui Wabariigi Walitsus ja meie rahwa efitus seda tarwilikult arwawad. Dien kindel, et meie ühifel jõul seda teeme, nagu seda seni ajani oleme teinud.

See päevakäst ette lugeda kõitides roodudes, eskadronides, batareides, laewadel ja komandodes.

№r. 749.

Tallinnas, 17. novembril 1919.

Wiimasel ajal on mõnedes wäeosades joomine wäga laialiselt launud ohwitseride kui ka rahwawäelaste keskel. Suhin diviiside, poltude, üksikute bataljonide, batareide ja joomuskrongide ülemate ja laewakomanderide kõige suuremat tähelepanekut selle peale ja nõuan, et niisugune wäärnähtus peab saama kõrwaldatud. Praegusel rasstel ajal ei tohi mingil tingimisel priistomist ja joomist sõjawäelaste keskel lubada. Sfearanis on see kahjulik ohwitseride keskel, kes ise peawad rahwawäelastele oma ülespidamisega eeskuju andma, kuna praegusel filmopilgul just selle wäärnähtuse põhjal rahwawäelaste keskel ohwitseride wastu kihutustööd tehakse. Arwan, et wäeosade ohwitseride kogu küllalt selgelt oma kargetest ülesannetest selles mõttes aru saawad ja ise oma üksikute liikmete peale mõjuwad, et joomist ja priistomist oma liikmete keskel lõpetada. Jga wäeosa ohwitseride kogu on wastutaw oma üksikute liikmete ülespidamise eest. Ühes sellega panen wastutuse ohwitseride ülespidamise eest täielikult ka wäeosade ülemate peale. Ohwitserid, keda ei nende ülemus ega ohwitseride kogu ei jõua sundida ennaft tarwilikult üles pidama, käfen minule begradeerimiselt ette panna.

Mis puutub joomisesse rahwawäelaste keskel, siis arwan, et nendes wäeosades, kus ülemus ja ohwitseride kogu omas terwes koosseisus selles mõttes oma ülesannete kõrgusel seisab, — seal seda wäärnähtust terge on lõpetada.

№r. 751.

Tallinnas, 17. novembril 1919.

Ühalehes „Päewalehti“ nr. nr. 246 ja 247 — 11. ja 12. nov. s. a. — on ära trükitud kuulutused sõjawäelaste jurmakaamise üle, milledeks on ära tähendud koht, kus see juhtunud on.

Et niisugune teadete awaldamine, mille järele kindlaks saab teha, kus see eht teine wäeosa asub, keelatud on, trahwin „Päewalehe“ wastutawat toimetajat minu sund. määruste põhjal 5. jaan. ja 1 märtsist s. a. — 500 margaga, eht maksujõuetusel 2 nädalise arestiga.

Päewakäst täita Tallinna Politsei ülemal.

№r. 753.

Tallinnas, 18. novembril 1919.

Käfen sõjawäelaste amerikohtadele järele, mis sõjaväe osade ja asutuste ümbermuudustamise ja tödalade laienemise tõttu minu poolt kinnitatud uutes koosseisudes muudetud ja juuretunud on, uut kõrgendatud palga ja palgawaheraha maksta koosseisu kinnitamise päewast.

№r. 754.

Tallinnas, 18. novembril 1919.

Kitmed wäeosad ja asutused kui ka üksikud ohwitserid ja ametnikud on end. Lõuna-Eesti Peawolinikult kui ka maafondade ja linnade toitlusosafondadest ja rekwireerimise komisjonidest esimistel sõjakuudel mitmesugust warustust wastu wõtnud, ilma wormiliste dokumentide wäljaandmata.

Dokumentide uuendamise kui ka kinnitamise asjus on äärmiselt mainitud isikud ja asutused palmetega wäe-
osade ja asutuste poole pööranud, kuid, nagu minule
on etteantud, wäeosad ja asutused sarnaste dokumen-
tide uuendamise ja kinnituse palwete peale sagedasti
üleüldise ei wasta, dokumendid ära kaotawad j. n. e.

Selle tagajärjel saab tootlusosakondade ja rewireerimise komisjonide tööd takistatud ja kodanikud, kellest nende warandus rewireeritud, peowad asjata raha järele ootama.

Seda silmas pidades, lähen wäeosade ja asutuste ülema-
tel juhtnõu- ja wõtta arwete diendamises Lõuna-
Eesti Peawolinikuga ja omawalitlusliste asutustega järgmisi:

1) kõik arwed sõjawäe osadele antud warustuse peale, millel sõjawäeosa kinnitus puudub, saadetakse wiimastele kinnitamiseks;

2) wäeosad ja asutused tunnistawad arwed õigeks ja teowad märkuse arwete peal, et a) nendes tähenda-
tud warustus on wäeosas wastuwõetud, b) päewakä-
suga arwele wõetud (päewakäsu nr. ja aeg), c) mis-
suguse kuu aruande lehes ehk missuguses warustuse raamatus on saadud warustus sisestuletuna näidatud;

3) kinnitused arwete peal peawad olema allakirju-
tatud wäeosa ülema, majanduse ülema ja asjaajaja poolt, wäeosa piisati juurdewajutamiseega;

4) lahkuminekud arwete asjus wäeosade ja ülema-
l mainitud omawalitlusliste asutuste kui ka peawoliniku Lõuna-Eestis wahel tulewad koha peal ära diendama, kinnitama ja arwed Sõjawäe Warustuse Walitlusele saata, kes neid wälja maksab, ilma et selleks kirja-
wahetust pidada;

5) juhtumistel, kus saadud warustuse peale ei ole wastuwõtte dokumenti wäljaantud ehk jälle wiimaseid puudulikult kottuseatud, tulewad mainitud dokumendid uuendada ehk sellekohaste wahelkirjadega teatada, et rewireeritud asjad on tõepoolest wäeosas saadud ja päewakäsu-
ga arwele wõetud, ühtlasi päewakäskude ja § § numbrid äratähendades;

6) kui warustus sõjalistel põhjustel omal ajal päe-
wakäsu- ja arwele wõtmata jäänud, kuid tegelikult siiski saadud ja seaduslikult tarwitatud, tuleb sellekohane tõendamiseks teada anda, ühtlasi juurdelises, missugused põhjused sundisid warustust õigel ajal arwele wõtmata jätma.

Sõjamägede Ülemjuhataja
Kindralstaabi Kindral-Major **Laidoner.**

Sõjaminiistri päewakäsk.

Nr. 72.

Tallinnas, 15. novembril 1919.

§ 1.

Wabariigi Walitus otsustas 14. novembril s. a. wäenlaste sisse- kui ka wäljasõidu teiste wäljamaalaste-
tega ühel alusel korraldada.

§ 2.

Uwaldan teadmiseks Rahaministeeriumi korralduse ilma tollita Walituse asutustele kruba wäljaandmise asjus:

1. Tunnistusi ilma tollita kaupade kättesaamisest annab wälja wastaw ministeerium.

2. Tunnistustes peab äranäidatud olema, missugusele asutusele kaup on määratud ja kes wolitatud on seda wastu wõtma.

3. Tunnistused, mis mitte ministeeriumite poolt wälja pole antud, jääwad tähelepanemata.

Nr. 73.

Tallinnas, 17. novembril 1919.

Korduvad juhtumised, kus sõjawäelased wäljamaale komandeerimiste puhul meie wälislaakondade juure registreerimiseks ei ilmu.

Wälislaakonnal on wõimata sel korral nende tege-
wuse järele walmata.

Et seda wäärnähtust kõrwaldada, juhin weel kord tähelepanu minu päewakäsu nr. 7 peale ja lähen:

1. Kõik wäljamaale komandeeritud ehk puhkusele lubatud sõjawäelased peawad sinna jõudes ja sealt ära sõites ilnuma registreerimiseks kohaliku sõjawäe esitaja juure.

Kui sõjawäe esitajat ei ole, siis wälislaakonda ehk konsuli juure.

Wäljamaal wiibides alluwad sõjawäelased eelmaitud esivajatele, täidawad nende käste ja toimetawad nende poolt wäljaantud juhtnõude järele.

2. Wäljamaale komandeeritutele sõjawäelastele wõ-
wad wäeosad ja asutused ainult siis komandeerimise raha nõuda ja maksta, kui komandeerimise tunnistustel wälisesitajate poolt sellekohased märkused sisse- kui ka wäljasõidu kohta on ja ainult selle aja eest, mis nende märkustega sisseeritud.

3. Piirikontrõlile teen ülesandeks selle päewakäsu p. 1 wastu esijate sõjawäelaste nimed kui ka teenis-
tuskohad minule teada anda.

Kindralstaabi Kindral-majoor **Parka.**

Üleüldine osa.

Kaotused sõjas enne ja nüüd.

Dr. Gaston Bodart.

(Järg.)

Järgnevas tabelis on surmatute arw peaaegu iga-
pool üle 30 % weristest kaotustest. See tuleb sellest, et siia juure on arwatud 33 % teadmata kadunuteist.

Kättesaadawa materjali, wõitluste aruannete ning erapooletuteist ja waenulikkudest riikidest saadud arwus-
titude põhjal wõime sõdwate riikide kaotusi maailma-
sõjas järgmiselt hinnata. (W. tabel nr. 1).

Et iga ükliku riigi kaotuste profnti illustreerida, pidime ka wõitlejate arwusid hindama. Alamal järg-
nevas arwud sisaldawad kõiki mobiliseeritud, kes sõja-
wäljale on toodud, juure arwatud kõik kindluswäed, etapiwäed ja sõjalaewade meeskonnad.

Prantsusmaa ja Suur-Britannia wõitlejate arw paistab nende maade rahwaarwuga wõrrelbult efime-
sel pilgul natule kõrge olewat. See tuleb sellest, et ka asumaade sõjawäed juure on arwatud. Mõlemate riikide asumaade sõjamägesid, kes wõitlustest tegelikult oja wõtsid, ei oinud mitte wähe. Rummagil riigil oli neid arwatawasti umbes kaks miljoni, ka wärwilised (mustad) juure arwatud. Meretaguste riikide — nagu Ühendatud riikide, Portugali, Jaapani — sõjamägedest on arwesse wõetud ainult need, mis tõepoolest sõja-
walmis olid pandud, s. i. laewadega sõjawäljale saa-
deti. Jaapani kaotustes on ka wastawad merewäe kaotused juure arwatud. Sest teatawasti opereeris Tsingtau wastu mitte ainult Jaapani maawägi, waid ka laewastid. Peale selle wõitis Jaapani laewastid ka Sassa ristlējadimisjoni tagaajamisest osa.

Montenegro wangide arwus on juure arwatud ka need wäed, kellest kapitulatsioonil korral — jaa-
nuaris 1916 — sõjariistad läest ära wõeti.

Riikide kaotused maailmasõjas.

Tabel nr. 1.

a) Liitriigid.

	Surmuid, ¹ / ₂ kadunud juure arvatud	Haavatuid	Wangi langemuid, ² / ₂ kadunud juure arvatud	Raotuste kogusumma
Benemaal	2,250.000	5,730.000	2,500.000	10,480.000
Prantsusmaal	1,900.000	4,340.000	550.000	6,790.000
Suur-Britannial	800.000	2,100.000	200.000	3,100.000
Itaalia	450.000	1,000.000	500.000	1,950.000
Serbia	120.000	160.000	200.000	480.000
Rumeenia	80.000	150.000	200.000	430.000
Belgia	70.000	160.000	70.000	300.000
Ameerika Ühendatud riikidel	40.000	100.000	10.000	150.000
Montenegrol	5.000	10.000	30.000	45.000
Greekamaal	4.000	10.000	16.000	30.000
Portugalil	3.000	7.000	10.000	20.000
Jaapanil	1.000	1.000	—	2.000
Summa	5,723.000	13,768.000	4,286.000	23,777.000

b) Refriigid ja nende lepinglased.

Saksamaal	2,150.000	4,500.000	1,000.000	7,650.000
Austria-Ungriaal	1,000.000	2,000.000	1,800.000	4,800.000
Türgimaal	300.000	600.000	300.000	1,200.000
Bulgariaal	90.000	200.000	150.000	440.000
Summa	3,540.000	7,300.000	3,250.000	14,090.000
Kogusumma	9,263.000	21,068.000	7,536.000	37,867.000

Mõitlejate arv maailmasõjas ja nende kaotused protsentides.

Tabel nr. 2.

a) Liitriigid.

	Mõitlejaid	Raotuste protsent mõitlejate kogusummast		
		Surmuid	Haavatuid	Wangi langen.
Benemaal umbes	14,000.000	16	41	18
Prantsusmaal "	9,000.000	21,1	54	6
Suur-Britannial "	7,000.000	11,5	30	8
Itaalia "	5,000.000	9	20	10
Serbia "	600.000	20	27	33
Rumeenia "	600.000	13,5	25	33
Belgia "	480.000	14,5	33,5	14,5
Ameerika Ühendatud riikidel "	2,000.000	2	5	2
Montenegrol "	50.000	10	20	60
Greekamaal "	200.000	2	5	8
Portugalil "	40.000	7,5	17,5	17,5
Jaapanil "	30.000	3,3	3,3	—
Summa	37,000.000	16,0	38,0	12,0

b) Refriigid ja nende lepinglased.

Saksamaal umbes	11,000.000	19,6	41	9
Austria-Ungriaal "	8,000.000	12,5	25	22,5
Türgimaal "	1,600.000	18,7	37,4	18,7
Bulgariaal "	600.000	15	33,3	25
Summa	21,200.000	17,0	35,0	16,0

Ragu eelseiswasti tabelist nr. 2 selgub, on maailmasõjast umbes 58 miljoni mõitlejat osa wõtnud. Sõdimate poolte wahetord oli 5:3. Raotuste protsent oli kummalgi poolel peaaegu ühesuurune: 16—17% surmatuid, 35—38% haawatuid, 12—16% wangi langenuid. Nii lahkus kummalgi poolel umbes 2/3 kõigist mõitlejatest mõitlusrinnast. Siinjuures tuleb küll silmas pidades, et tapetute hulgas ka palju niisuguseid on, kes enne üis wõi rohkeat tordi haawata olid saanud, ja haawatute hulgas jälle palju niisuguseid, kes kaks ja rohkem tordi haawata on saanud. Wangide arwud sisalduwad ka haawatult wangi langenuid. Täpiperaksete teadete puudusel ei olnud siin võimalik

kindlat waget teha, kuid üffitute järeleuurimiste põhjal on selgeteks tehtud, et umbes 10% wangidest haawatult wangi on sattunud.

Ragu kõigis endistes sõdades oli Prantsusmaal ka maailmasõjas kõige suurem protsent weriseid kaotasi (21,1% surmatuid ja 54% haawatuid). Teisel kohal seisab Serbia (surmatuid 20%, haawatuid 47%), kolmandal — Saksimaa (surmatuid 19,6 prots., haawatuid 41 prots.)

Maailmasõja määratumad arwud kutsuwad tähes eht tahtnata mõrblusele endiste sõdade wastawate arwudega.

Raotused XIX. ja XX. aastaja suurtes sõdades.

Tabel nr. 3.

	Mõitlejad	Raotused lahingus	Wangustesse surmuid	Wangi langenuid
Rapoleoni sõdades 1805—1815	9,000.000	surmuid: 700.000—7,80 % haawatuid: 2 000.000—22,20 % 2,700.000—30,00 %	?	1,600.000—17,70 %
Krimmi sõjas 1854—1856	1,100.000	surmuid: 60.000—5,45 % haawatuid: 190.000—17,30 % 250.000—22,75 %	140.000—12,80 %	5.000—0,50 %
Italia sõjas 1859	400.000	surmuid: 10.000—2,50 % haawatuid: 42.000—10,50 % 52.000—13,00 %	?	20.000—5,00 %
Saksa ja Italia sõjas 1866	1,180.000	surmuid: 30.000—2,55 % haawatuid: 60.000—5,10 % 90.000—7,65 %	10.000—8,50 %	56.000—4,70 %
Saksa-Prantsuse sõjas 1870—1871	2,500.000	surmuid: 90.000—3,60 % haawatuid: 230.000—12,80 % 320.000—16,40 %	90.000—3,60 %	750.000—30,00 %
Wene-Türgi sõjas 1877—1878	900.000	surmuid: 60.000—6,70 % haawatuid: 210.000—23,80 % 270.000—30,00 %	?	150.000—17,70 %
Wene-Jaapani sõjas 1904—1905	1,800.000	surmuid: 130.000—10,00 % haawatuid: 320.000—18,00 % 450.000—25,00 %	40.000—8,00 %	90.000—7,00 %
Maailmasõjas 1914—1918	58,000.000	surmuid: 8,800.000—15,00 % haawatuid: 21,000.000—36,00 % 29,800.000—51,00 %	500.000—0,85 %	7,500.000—13,00 %

(Järgneb.)

Seisuford meie wäerindadel.

Rarwa wäerindal oli minewa näbala jooksul sõjaline tegevus loogu aeg elaw. Näbala algusel oli Loode armee oma taganemisel Peterburi eelsetest positsioonidest meie piiride lähedale jõudnud. Ta oli sunnitud waenlase ülemõimu all wahetpidamata taganema. 14. novembril lahkusid wiimased Loode armee osad Jamburist. Raubtee sild üle Luuga jõe Jamburi juures, mis paar päewa enne seda walmis sai, lasti meie mindõrde poolt puruks. Jamburi langemise järeldusel pidid meie wäed endid Kopensoje ja Glubokoje järwele liinilt (Soome lahe ääres), kus wäerind järwele sinnikülmamise tõttu pikaks wenis ja laugele ette ulatas, Luuga jõe joonel tagasi tõmbama. 16. novembrist peale asuwad meie wäed Soome lahest kuni Jamburi-

Rarwa raubteeni Luuga jõe joonel. Waenlane tungib kõik aeg wihaselt peale, marulise suurükitulega meie seisukohti wahetpidamata pommitades ja oma lödgi- osafid tihebates ahelikludes meie tabama tule alla saatets. Kõik pealetungimised on waenlase suurte kaotustega tagasi lööbub. Isearanis wihaselt katsub waenlane põhjapoolt Luuga jõe äärest Shabino ja Kolmatia külade piirkonnast raubteele läheneda. Ta tungib sõd kui päewad wahetpidamata peale. Kuid meie kuulipildujate tulega on kõik pealetungiwad ahelikud maha niidetud. Raubteest Iduna pool olid Loode armee osad waenlase pealetungimise järeldusel sunnitud Dudowa poolt Annenskaja, Terbinka, Niisõi, Suur-Sherbjanka ja Dolgoja Niwa küladeni taganema. Rarowwa jõe ääres Iduna pool Dolgaja Niwa küla oli ainult tulewahetus üle jõe. Waenlane katseid ei ole teinud üle jõe meie piiridesse sisse tungida.

Pihlwa järve joonel olid meie väed järve tinnitülmamise tõttu walwel, et waenlase ületuleku katseid tagasi lüüa. Mehitoorma ja Käpina kohalt läisid nad ka ise luuramise käitudel järve idakalbal.

Pihlwa sihil on waenlane oma endistele seisukohadele meie kindlustatud liini ette asunud. Pealetungimise katseid waenlane näbala jooksul ette ei wõtnud, ainult 20. novembril tungis 6. kommunistiline polk (umbes 350 meest) ühe meie roodu peale. See pealetungimine löödi meie tulega tagasi. Luurajate kokkupuhtamisi oli kogu aeg. Meie luurjalgad koguvad teateid waenlase kindlustustööde kohta, mida siis pärast meie suurülitulega takistatakse. Waenlane on endiselt närwilis ja pommitab sagedasti, ilma meile kahju tegemata, meie wägede seisukohti. Raudtee Moglino jaama siin Pihlwani on waenlase poolt täielikult ära lõhutud, et meie soomusrongide pealetungimisi ära hoida. Meeleolu punawälaste keskel on külmade ilmade ja puuduliku ihukatte tõttu väga rõhutatud, wälja arvatud mõned polgud ja kommunistide salgad, kus lord kõwa ja elutingimised lahendamad.

Saksa kapitulatsiooni põhjused 11. novembril 1918.

(Prantsuse Suure Peaforteri ametlikkude dokumentide järele).
(Järg.)*

Saksa sõjawäelt nõuti nüüd määratumat närwide ja jõudude pingutust, mille kõrwal märtsi, aprilli, mai ja juuni operatsioonid lapsening oli. Kui jaaklastel 21. märtsist 15. juulini 178 diviisi tules oli olnud, siis oli vähemalt pool sellest arwust koha frondilt ära wõetud ja puhkusele saadetud ehk rahulikute kohale paigutatud. Diviisid olid siis ainult 10—15 päewa, wahel weel vähemgi, wahetpidamata wõidelnud ja neile oli siis üks kuu ja rohkemgi puhkust antud.

10. novembril seisid jaaklastel kõik wõitlusewõimulised diviisid tuleliinil. Neil ei olnud enam warskeid reserve. Ühes algatuse kaotusega olid nad kaotanud ka wõimaluse kulutamise wõitlust oma tahte järele juhtida. Siit peale wõib liiduwägede ülemjuhatus Amerika toetusel kulutamise wõitlust edasi jatkata ja Saksa ülemjuhatus alaliselt oma tahtmist tegema sunnida. Sellest üksi on küllalt, et liitlastele wõitu kindlustada.

Saksa sõjawäe kõlbline jõud oli niisama sügawasti langenud nagu ta kehiline jõudki**.) Saksa kindralstaap oli oma diviisid nende wäärtuse järele järgmistesse klassidesse jaotanud:

Tormijooksu, tagaajamise ja kraawidiivisid.

See wahetegemine ütsikute diviiside wahel jäeti aga septembris ja oktoobris jälle ära. Kuigi mõned diviisid oma endise wäärtuse alal olid hoidnud (nagu 17., 18., 19. diviis ja 10 reserve-diviis) ja „tormijooksu diviiside“ nime ära teenisid, olid teised täiesti lagunemas, nagu

*) W. „Södur“ nr. 31—35.

**) Järgmine wäljawõte ühest käsust 17. Saksa armeele 2. augustist tõendab seda: „Juuli jooksul on armee teadmata kadunutenä 233 meest kaotanud, kuna ta ainult 47 meest wangi on wõtnud. See näitab, et inglased praegu meie wägedest „No man's land“ üle on. Niisuguse üleoleku põhjustes wõib ainult meie jalawäe pealetungimise waimu kadumine olla.“

Armeel oli liinil olnud:

1. juulil: 1 wäga hea, 7 head ja 2 kannis head diviisi;

2. juulil: 1 wäga hea, 7 head, ja 3 kannis head diviisi.

Jõrelisult oli see armee teistest Saksa armeedest hoopis parem.

8. diviis, 2. Baieri diviis, 8. Baieri reserve-diviis, mõned kaardiväe osad. 2., 4. ja 5. kaardiväe diviisid olid väga keskpäraselt muutunud.

Keskpärased diviisid olid aegamööda igasuguse pealetungimise jõu ja isegi igasuguse wastupaneku jõu kaotanud. Ütsikitus ja resignatsioon walitsesid diviiside juures, kes kõige vähem kannatada olid saanud. Diviisides aga, kes tublisti kannatada olid saanud, walitses distsipliini puudus ja mäsuhaim.

Mis täiendusbataljonidesse ja etapiwägedesse puutus, siis puudus neil igasugune distsipliin.

Wõitluse edasipidamise järelduseks oleks olnud Saksa diviiside langemine kõige alamale astmele. Ainult mõned Preisi wäeosad oleksid wahest erandits olnud, kuid need ei oleks suutnud kottulangemist ära hoida.

Selle lagunemise põhjused peitufid nimelt liig sügawa. Esimeseks põhjusteks oli juuli pealetungimise nurjamine. Märtsist kuni juunini oli Saksa solbat walmis kõiti nõutud pingutusi tegema ja kõiti ohwrid landma, sest ta lootis ülema wärjuhatus peale ja Saksa sõjawäe üleoleku peale. Tal oli kindel usk, et kuigi pealetungimine ofusawat wõitu ei anna, siis wiib ta vähemalt wastaste lagunemisele ja toob kindlasti rahu. Esialgne edu Bitardias, Flandrias, Maiste teel (Chemin des Dames) oli temas mälestuse rasketest kaotustest ja arusaamise nende operatsioonide täielikust asjatusest kaotanud. 15. juulil usaldas ta weel oma juhtisid. Ta oli wõimsele pingutusele walmis, ehk küll wäsimus teda juba waldas.

Kuid Champagnes ja Marne ääres jäi alguswõit tulemata—see oli Saksa sõjawäe meeleolu langemise algus. Solbat ja isegi ohwitser hakkasid kahilema. Prantsuse wastupealetungimine 18. juulil ja liiduwägede järgnewad pealetungimised augustis ja septembris kiirendasid Saksa sõjawäe lagunemist, mis 15. juuli lüüasaamisega oli alanud.

Alalise wõitluse pingutused, puhkuse puudus, tehwoitmine, Hispaania haigus kihwitafid ta wõitlejate waimu, kõnelemata kehalise jõu nõrgendamisest. Diitlaste kihustus üleskutsete, lendlehtede ja proklamatsioonide laudu suurendas weel demoralisatsiooni Saksa sõjawäes.

Tung wõibu järele rahu pärast muutus aegamööda tungiks rahu järele iga hinna eest, ta kui oma piiridesse oleks taganeda wõinud. Esiti tõrkufid ütsitud wäeosad, siis järjest rohkemad.

Nii oli siis ta Saksa sõjawäe waimline jõud waherahu eelõhtul murtud.

(Järgneb.)

Ludendorffi sõjamälestused.

(Järg.)*

Zannenberg.

Kindralite v. Molte ja v. Steini kirjad, mis mind Suurde Peaforteri Coblenzi kutsufid ja mulle teatasid, et ma 8. armee kindralstaabi ülemaks Ida-Preisimaal olla määratud, jõudsid mulle kätte 22. augustil kell 9 hommiku 2. armee peaforteris poolel teel Wavre ja Namuri wahel. Bealit v. Nochow tõi nad mulle kätte.

Kindral v. Molte kirjutas:

„Teid seatakse uue raste ülesande ette, wahest weel raskema ette, kui seda tormijooks Lütich'i peale oli... Ma ei tea ühtegi teist meest, kelle wastu mul nii kindel usaldus oleks kui teie wastu. Wahest peastate teie idas weel seijutorra. Urge olge minu peale pahane, et teid ära kutsun kohalt, kus teid wahest õige pe-

*) W. „Södur“ nr. 32—35.

otustaw tegevus ootab, mis, kui Sumal tahab, läbi-
lõdwa tähenduse omandab. Teie peate isamaale ka selle
ohvri tooma. Ka keiser waatab usaldusega teie peale.
Teid ei võida muidugi mitte wastutawaks teha selle
eest, mis on sündinud, kuid teie võite oma enrgiaga
lõige hullema weel ära hoida. Nii mõise siis vastu
uus koht, mis lõige austawam on sõjamehele. Teie ei
peta teie peale pondub lootusi“.

Kindral v. Stein, siis kindralortiermeister ja pärast
sõjaminister, lõpetas oma kirja järgmiselt:

„Nii siis peate teie sinna minema. Seba nõuab
riigi kasu. Ülesanne on raske, kuid teie hgaate sellega
juba toime.“

Kuulsin weel pealil v. Kochowi käest, et kindral v.
Gindenburg saab ülemjuhatajaks, kuid ei teata
siiski, kas kindral paktumise vastu wõtab.

Olin uhke oma uue ülesande peale ja selle usal-
duse peale, mis kirjades mulle vastu paistis. Olin
nagu tõstetud mõttest, et keisrit, sõjawäge ja isamaad
lõige raskemas seisukorras otustawal kohal teenida
wõin. Sfamaraarmastus ja tuningatruidus, niisamuti
ka selge äratundmine, et iga üksil perekonnale ja riigile
peab elama, oli see pärandus, mis ma oma wane-
mate majast kaasa wõtsin. Minu wanemad ei olnud
rikkad, matset kasu ei toonud neile nende ustaw töö
mitte. Meie elamine wäga kokkuhoidlikult ja lihtsalt
harmooniliselt ja õnnelikult perekonnaelu. Minu isa ja
ema elu oli aina hoolitsimine meite kuue lapse eest.
Wanemad olgu selle eest lõige ilma ees tänatud.

Noore ohwitserina pidin wõideldes teed ellu
murdma. Minu elurõõm ei kannatanud mitte selle all.
Istusin palju oma lihtsas leitnantortiereris Weselis,
Wilhelmshavenis ja Kielis ning lugesin ajalugu, sõja-
ajalugu ja geograafilisi töid. See, mis lapsena ene-
sesse kogusin, laienes pärast. Sain uhkeks oma isamaa
ja tema tähtsate meeste peale. Tuliiselt austasin Wis-
marcki määratumat ja kirglikku suurust. Tegutsimine
meie walitsejatoja ja Preisi-Saksamaa kasuks omondas
selge kaju. Truidusest, mis olin wandunud, sai sügaw
sijemine andumuse tunne. Sõjawäge ja laewastiitu otustaw
tähtsus meie julgeoleku suhtes, peate selle kui
Saksamaa itka jälle Europa lahinguwäljaks oli olnud,
sundis end mulle wägisi peale, kui ajalugu samm-
sammult jälgin. Piiku elusse heites tundsin ühtlasi
ka isamaa rahulikkude tööde suurust ja tähtsust kultuuri
ja inimkonna huwides.

Kui mind 1904. aastal juure kindralstaabi
pealetungimise osakonda ümber paigutati, algas minu
oiskohene tegevus sõjawäge kasuks. Lõpp oli minu
wäljaastumine miljardite-eelndu eest.

Raua aega oli minu nimetus mobilisatsioon
korras: ülema wäejuhatus operatiiv-osakonna ülem.
Kui mulle minu poll Düsseldorfis anti, lõppes see
nimetus isenesest. See anti nüüd minu järelihtsajale
juures kindralstaabis. Minu sõjatoradne nimetus 2.
armee ülemortiermeisteris oli mulle Lütthi pärast
tähtis, muudu ei olnud see isearanis weetlew.

Olin kindral v. Moltke all juhtival kohal paljudest
kindralstaabi reisudest osa wõtnud ja sügawa sissewaate
tulwafest suurest sõjast saanud. Minu uus koht paktus
mulle juhust näidata, kas ma kindralstaabi suure õpemeistri
kindral krahw v. Schlieffeni mõtteid, olgugi lihtsamas
raamis, tegudeks ümber oskan muuta. Rõhkemat ei
wõidud ühele solbatile sõjas enam paktuda. Et selle
koha sain olukorras, mis isamaale nii äärmiselt tõsine
oli, seda tahetsefin sügawasti.

Kõik minu sijemus ja minu Saksia tundmus kihu-
tasid mind tegudele.

Boole tunni pärast istusin automobillis, et Co-
blenzi sõita. Sõitsin Wavre laudu. Päemal enne
seda olin teda kui rahulikku linna näinud, nüüd seisid
ta leekides. Ka seal oli rahwas wõitlust alganud.
See oli minu lahkumise terwitus Belgias.

Kell 6 õhtul olin Coblenzis. Ilmusin kohe kindral
v. Moltke juure, kes mulle wäsinud näis olewat.
Nüüd sain ligemaid teateid seisukorrale idas. 8. armee
oli 20. augustil Gumbinenni juures Wene Njemeni
armeele, teda kindral Rennenkampf juhatas, peale tun-
ginud. Sjalgest edust hoolimata, ei olnud peale-
tungimisel otustawat tagajärge. Wõitlus pidi pooleli
jäetama. Armees taganes nüüd täielikult Maueri järwe
ja Pregeli wahel üle Angerappi läänepoolses sibil ja
põhjapool Pregelit Deime taha, mis Königsbergi kind-
luse esimese kindlustatud liini moodustab. 1. armee-
korpuse pidi jaamadest läänepool Insterburgi raudteega
Goflershauseni armee ülemjuhatusel kasutada ja 3.
referw-diviis Angerburgist Allensteini — Hohensteini
20. armeekorpuse täienduseks wiidama.

Ainult kergesti kindlustatud järwede liin Nikolaiten
— Lõhen oli meie käes. Sellele liinile olid ainult
nõrgemad waenlase jõud liginenud.

20. armeekorpuse kommandeeriw kindral, kindral v.
Scholtz, kasutas Ida-Breisimaa lõunapiiril. Ta oli
oma diviisid, 70. landwehri-brigaadi, Thorni ja teiste
Weisseli äärsete kindluste garnisonide osad idapoolte
Gilgenburgi koftu tõmmanud, seejuures wahetpidamata
wõideldes Wene Narewi armeeaga, teda kindral Sam-
sonow juhatas. Ta sai Samsonowi armee käest wäga
rängasti suruda.

Tuli rehkendada mõlema waenulise armee edasi-
tungimisega mõlemal pool järwede tõket. Kindral v.
Moltke ütles mulle, 8. armeel olla nõu Weisseli ida-
poolsest territoriumilt lahkuda, ainult kindlustawäed
pidid oma kindlustesse edasi jääma ja neid kaitsma.
Rahlemata oli 8. armee selle otsuse teinud ses lootus-
ses, et sõja saatus lääne wäerinnal warsti otustatakse,
siis oleks wõidud sealt toodawate toetuswägede abiga
Ida-Breisimaa tagasi wõita ja sisetunginud wastast
liita. Kindral krahw v. Schlieffeni strateegilistes sõja-
mängudes oli seda sagedasti tõendatud. Kui see eel-
dus tõelubele wastas, siis oli õige 8. armee otsus,
end pärastise wõitluse jaoks hoida. Kuid see otsus ei
rehkendanud sõja tõelikkusega ega wõtnud arwesse
määratumat wastutust oma maa waenlase kätte
jätmise eest. Mis sõjategevuse piirkonnas olewad
maad ka lõige humaansema sõjapidamise torral kannata-
tama peawad, seda on see maaiimasõda inimkonnale
jälle näidanud. Nii, nagu olud kord kujunesid, oleks
meie taganemine Weisseli taha meile lüüasaamist toonud.
Meie ei oleks Weisseli joont Wene ülekaalu rõhul
mitte käes pidada suutnud, wähemalt ei oleks meil
mitte wõimalik olnud Austria wägedele septembris otse-
kohest toetust anda. Austria sõjawägi oleks siis koftu
warisenud. Seisukord, mis ma eest leidfin, oli kaht-
lemata wäga tõsine, kuid lõppets leidus siiski weel
wäljapease teesid.

Minu palwe peale anti kohe idasse käst, 8. armee
peaosade taganemist 23. augustiks seisma panna. 1. refer-
witorpus, 17. armeekorpuse ja Königsbergi kindluse
peareferw pidid puhkama. 1. armeekorpuse pidi mitte
Goflershausenis, waid kindral v. Scholtzile ligemal,
Saksa-Eylau idapoolses ümbruses, wälja laaditama.
Kõik Thorni, Kulmi, Graudenzi, Marienburgi garni-
sonide wabad wäeosad pidid Strasburgi ja Lautenburgi
wiidama. Need sõjaegsed garnisonid seifid koos ai-
nult landwehri ja landsturmi wäeosadest. Nii sündis

Ida-Preisima edelapoolses osas ingew mäerähm. Sellega wõidi peale tungida, kuna põhjapoolne rühm edelapoolses sihis edasi taganes, ehk jälle seda wõidi järskult lõunapoolse lõunapoolse wõitluselt Wene Karseni armee vastu. Mis sündima pidi, seda wõis alles toha peal ära määrata. Ilma uut lahingut lõunapoolse ei pidanud aga wenelane mitte läbi saama. Wõite mõlema waenulise armee lahuseoleku ärakasutamistest oli kõigil kindralstaabi ohwitseridel lihas ja weres.

Saia oma tulekust ta leisirile teatada. Tema majesteed oli rahulikk, kõneles rõõmselt seisukorrast idas ja lõheises langeski, et Saia isamaa ühte osasse waenlane siia oli tunginud. Ta mõtles oma alamate kannatuste peale. Keiser andis mulle Lütichi eest annetatud auwärgi Pour le merite kätte ja ütles mulle kiitwaid sõnu. See jääb ühteks ja kurwameelselt mälestuseks minu elus.

Kell 9 õhtu sõitis Coblenzist erarongiga idasse.

Natuke aega enne ärastitu sain teate, et kindral v. Hindenburg ülemjuhataise vastu on wõtnud ja kell 4 hommiku Hannoveris rongi peale istub. Hannoveris oli kindral wõitluses. Saia oma tulekust tohe teatada. Mägime temeteist eimest korra. Kõik teistpidised jutud meie tutwuse kohta on legendasünnituse wallast pärit.

Andsin lähidalt seisukorrast aru, siis läksime puhkama.

28. augustil, kella 2 paiku lõunal, olime Marienburgis, kus ülemjuhatus meid ootas. Seisukord oli muutunud. Oli loobunud osusest Weitseli taha taganeda. Kõigepealt mõeldi Pasfarge joonel vastu panna. Kindral Grünert, 8. armee ülemkorntermeister, ja obersteleimant Hoffmann olid seda nõudnud.

Meie wastuwõtmine Marienburgis oli tülm. Mulle oli see kui teine ilm: Lütichist ja kiirelt edasiminekult läänest siia rõhutatud meeleolusse.

Kõik muutus ruttu. Meeleolu tõsis. Kooselamine staabis sai niisuguseks, nagu ma seda enn- kirjeldasin. (Järgneb.)

Segateated.

Inglise lehe arwamine kindral Laidonerist.

"Eetur" teatab: "Manchester Guardian" toob kirja kindral Laidonerist kui anderiklast ja laineist

wäejuhust, kes ühtewiisi kindel nii enamaste kui ka fakslaste vastu. Eriti jutustatakse Laidoneri kiirest sõjalisest karjierist, isiklikest loomustest enamaste maal ja Riia operatsioonist, kus fakslaste tehnilise ülejõu vastu Laidoner attaleerida osustanud ja Eesti wäed kindral Põderi ja polk. Keeki ning Partsi all seda hülgawalt läbi wiinud.

Inglise sõjalaewastik lahleb Soome lahest.

"Daily Herald" on admiraliteedist teada saanud, et suurem osa Inglise Päänemere laewastikust pea koju tuleb. Admiraliteet teatanud, et Inglise sõjalaewad ainult Päänemere lõunapoolsetesse sadamatesse politseilistel põhjustel saawad läima. On tähendatud, et toskuleppe tagajärjel Daani walitsusega Kopenhageni lähesolewa talwe jooksul Briti meretoe aspunktis wõib tarwitada.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Riin.

Wäljaandja: Wägede Ülemjuhataja üaab.

Wigastatud sõjameestele.

Eesti Wabarligi wigastatud sõjameeste keskühisuse juhatus annab sellega teada, et ligemal ajal awatakse

rätseppade töökool

wigastatud sõjameestele.

Wigastatud sõjamehi, kes soowiwad Töökoolist osa wõtta, palutakse sellest teadustada, kas kirjalikult ehk suusõnaliselt, tunnustust sõjawäest wabastamise kohta juure lisades, E. W. wigastatud sõjameeste keskühisuse juhatusesele, Tallinn, Tõnismägi nr. 3.

"Sõdur" nr. 1 ja 29

wahetatakse uute vastu ümber.

"Sõduri" talitus.

Sõjawäe Topograafia Osakonna wäljaandel

ilmus trükist eestikeelse

10-werstalise kaardi leht № 3

Hind 4 marka. (L ä t i m a a) Hind 4 marka.

Saada raamatukauplustest ja Sõjawäe Topograafia Osakonnast, Tallinnas, Lai tänav nr. 39 (teisel korral).